

Gárdonyi Géza
EGRI CSILLAGOK

Editura Kedvenc Kiadó

Székelyudvarhely 2017

ISBN 978-606-8638-60-7

E mű részleteinek vagy teljes egészének közlése bármilyen médiában a kiadó írásbeli engedélye nélkül tilos és bűncselekmény a hatályban levő törvények szerint.

Reproducerea parțială sau integrală a ediției fără acordul editurii este interzisă și va fi pedepsită conform legilor în vigoare.

Megrendelhető:

0744505331

0744611095

E-mail: kedvenckiado2012@gmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GÁRDONYI, GÉZA

Egri csillagok / Gárdonyi Géza. - Odorheiu-Secuiesc : Kedvenc Kiadó, 2017

ISBN 978-606-8638-60-7

821.511.141

TARTALOM

TARTALOM	3
ELSŐ RÉSZ HOL TEREM A MAGYAR VITÉZ?	4
MÁSODIK RÉSZ ODA BUDA!	57
HARMADIK RÉSZ A RAB OROSZLÁN	137
NEGYESIK RÉSZ EGER VESZEDELME	223
ÖTÖDIK RÉSZ HOLDFOGYATKOZÁS	324
BEFEJEZÉS	426
A VÁRVÉDŐ EGRI HŐSÖK NÉVSORA	427
TÖRÖK SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK	439

ELSŐ RÉSZ HOL TEREM A MAGYAR VITÉZ?

1

A pataokban két gyermek fürdik: egy fiú meg egy leány. Nem illik tán, hogy együtt fürödnek, de ők ezt nem tudják: a fiú alig hétesztendő, a leány két évvel fiatalabb.

Az erdőben jártak, patakra találtak. A nap tüzesen sütött. A víz tetszett nekik.

Először csak a lábukat mártogatták bele, azután beleereszkedtek térdig. Gergelynek megvizesedett a gatyácskája, hát ledobta. Aztán az ingét is ledobta. Egyszer csak ott lubickol meztelenen mind a kettő.

Fürödhetnek: nem látja ott őket senki. A pécsi út jó messze van oda, s az erdő végtelen. Ha valaki meglátná őket, lenne is nemulass! Mert a fiúcska csak hagyján - az nem úrfi; de a leányka az a tekintetes Cecey Péter úr leánykája - kisaszszony -, és úgy illant el hazulról, hogy senki se látta.

Még így csupaszon is látszik rajta, hogy úrleány: kövér, mint a galamb, és fehér, mint a tej. Ahogy ugrándozik a vízben, a két kis szöszke hajfonat ide-oda röppen a hátán.

- Dördő - mondja a fiúnak -, uttyunk.

A Gergőnek nevezett, soványka, barna fiú háttal fordul. A leányka belekapaszkodik a nyakába. Gergő megindul a part felé, a leányka meg a víz színén lebeg és rugódozik.

Azonban hogy a parthoz érnek, Gergő belefogódzik a kákabokor zöld üstökébe, és aggodalmasan néz körül.

- Jaj, a szürke!

Kilép a vízből, és ide-oda futkos, vizsgáldók a fák között.

- Várjon, Vicuska - kiáltja a leánynak -, várjon, mindjárt jövök!

S azon meztelenen elnyargal.

Néhány perc múlva egy vén, szürke lovon tér vissza. A ló fején hitvány madzag kötőfék. Össze volt az kötve a lábával, de eloldozódott.

A gyerek szótlanul csapkodja a lovat egy somfagallyal. Az arca sápadt. Hogy visszaérkezik a fürdőhelyre, a lónak a nyakába kapaszkodik, s lecsúszik, leugrik róla.

- Bújjunk el! - mondja dideregve. - Bújjunk el! Törököt láttam.

A lovat egy-két rántással fához köti. Felkapkodja a földről a ruháját. S fut a két meztelen kisgyerek egy galagonyabokornak. Megbújnak, meglapulnak a bokor mögött az avarban.

Abban az időben nem volt ritkaság a török az utakon. S te, kedves olvasóm, aki azt gondold, hogy az a két gyerek most, ezen a nyáron fürdött a pataokban, bizony csalódo! Hol van már az a két gyerek, hol? És hol vannak mindazok az emberek, akik ebben a könyvben eléd jönnek, mozognak, cselekszenek és beszélnek? Por az mind!

Hát csak tedd félre az idei kalendáriumot, tisztelt olvasóm, és vedd elő gondolatban az 1533-ít. Annak az évnek a májusában élsz te mostan, s vagy János király az urad, vagy a török, vagy I. Ferdinánd.

Az a kis falu, ahova a két gyermek való, a Mecsek egy völgyében rejtőzködik. Valami harminc vályogház meg egy nagy kőház mindössze. Az ablakok olajos vászonból vannak minden házon. Az úri házon is. De máskülönből olyan házak, mint a mostaniak. A kis falut sűrű fák lombozzák körül, s a lakók azt gondolják, hogy a török sohase talál oda. Hogy is találna? Az út meredek, szekérmom nincs. Torony sincs. Az emberek élnek, halnak a kis rejtékaluban, mint az erdei bogarak.

A Gergő gyerek apja valamikor kovács volt Pécsen, de már meghalt. Az asszony Keresztesfalvára húzódott az apjával, egy ősz, öreg paraszttal, aki harcolt még a Dózsa György lázadásában. Azért is kapott menedéket a falu uránál, Ceceynél.

Az öreg néha átment az erdőn Pécsre, hogy kolduljon. Abból élték télen is, amit az öreg koldult. Az uraság házából is csöppent olykor az asztalukra.

Hát azon a napon is a városból jött meg az öreg.

- Legeltesd meg a szürkét - mondotta az unokájának -, nem evett szegény reggel óta semmit.

Így indult ki Gergő a lóval az erdőbe. Útközben, ahogy elment az uraság háza mellett, a kis Éva kibújt a kertajtón, és könyörgött neki:

- Dördő, Dördő, hadd menjek veled!

Gergő nem merte azt mondani a kisasszonynak, hogy maradjon odahaza. Le szállt a lóról, és vezette Évát, amerre az kívánt menni. Éva arra kívánt menni, amerre a pillangók. A pillangók befelé röpültek az erdőnek, hát ők is arra futottak. Végre, hogy a patakot meglátták, Gergő füre bocsátotta a lovat. Így kerültek ők az erdei patakba és a patakból a galagonyabokor mögé.

Lapulnak. Reszketnek a töröktől.

És a félelmük nem árnyéktól való. Egynéhány perc múlva ropogás hallatszik a harasztban, és mindjárt rá egy struccotlas, fehér török süveg meg egy barna lófej jelenik meg a fák alatt.

A török ide-oda forgatja a fejét. Ránéz a szürkére. A maga sötét pej kis lovat kantáron vezeti.

Most már látni, hogy a török csontos arcú, barna ember. A vállán diószínű barna köpönyeg. A fején tornyos, fehér süveg. A fél szeme be van kötve fehér kendővel. A másik szeme immáron a fa mellé kötött szürkét vizsgálja. Nem tetszik neki, az látszik az arca fintorgásán. De azért eloldja.

Jobban tetszene neki a gyerek, akit a lovon látott. A gyerek jobban kél, mint a ló. A konstantinápolyi rabvásáron háromszor annyit is adnak érte. De a gyerek nincsen sehol.

A török megnézi egynéhány fának a hátát, és felvizsgálódik a lombokra is.

Azután magyar szóval kiált:

- Hoi vagy, fiúcska? Gyere elő, kis pajtás! Fügét adok! Gyere csak elő!

A gyerek nem jelentkezik.

- Gyere elő, te! Ne félj, nem bántalak! Nem jössz? Ha nem jössz, elviszem a lovadat!

És csakugyan összefogja egy kézbe a két ló vezetéket, és viszi magával el a fák között.

A két gyerek némán és sápadtan hallgatta eddig a törököt. A fügekinálás nem oldotta fel őket a rémület dermedtségéből. Sokkal többször hallották otthon a *vígyen el a török* szidást meg a hajmeresztő török meséket, hogysem akármiféle édesgetésre előbátorodtak volna. Hanem mikor azt mondta a török, hogy elviszi a szürkét, a Gergő gyerek megmozdult. Ránézett Évicára, mintha tőle várna tanácsot, s olyan arccal nézett rá, mint akinek tüske szúrja a talpát.

A szürkét viszik! Mit szólnak otthon, ha ő a szürke nélkül tér vissza?

A kis Éva mindezekre a gondolatokra nem felelt. Holtszínnel kucorgott mellette. Nagy, kék szeme megnevedesült a rémülettől.

Azonban a szürke ment. Gergő hallotta a lépéseit. Nagy, lomha lépései vannak a szürkének. A száraz haraszt egyenletesen csörög a lába alatt. Hát viszi a török, csakugyan viszi!

- A szürke... - hebegi Gergő síróra torzult szájjal.

És fölemeli a fejét.

Megy a szürke, megy. Csörög az erdei haraszt a lába alatt.

De most már elfeledkezik Gergő az egész világról: fölugrik, és utánairamodik azon csupaszon a szürkének.

- Bácsi - kiáltja reszketve -, török bácsi!

A török megáll, és elvigyorodik.

Jaj de csúnya ember! Úgy vigyorog, mintha harapni akarna!

- Bácsi, a szürke - rebegi sírva Gergő -, a szürke a miénk...

És megáll vagy húszlépésnyire.

- Gyere hát, ha a tietek - feleli a török -, nesze.

Azzal elveti a kezéből a szürke kantárszárát.

A gyerek most már csak a szürkét látja. Ahogy a szürke nagy lomhán megindul, odaszökik, és megfogja a kantárt.

Ebben a pillanatban ő is fogva van. A török nagy, erős ujjai átkapcsolják gyöngye kis meztelen karját, s ő felrepül a másik lóra, a pejre, annak a nyergébe.

Gergő sívalkodik.

- Csitt! - mondja a török, előkapva a dákosát.

Gergő azonban tovább kiabál:

- Vicuska! Vicuska!

A török arra fordítja a fejét, amerre a fiú. Keze a törön.

Persze amint a másik kis meztelen gyerek fölemelkedik a fűből, visszadugja a dákost, és elmosolyodik.

- Gyere, gyere - mondja -, nem bántalak.

S megindul a két lóval a leányka felé.

Gergő le akar ereszkedni a lórlól. Gergő hátán nagyot csattan a török tenyere. Gergő tehát bög, és ültön marad, a török meg ott hagyja a két lovat, és fut a kislány után.

A szegény kis Vica menekülne mostan, de aprók a lábak, és magas a fű. Elbukik. Csakhamar ott rugódozik és sívalkodik a török ölében.

- Csitt! - szól a török, rácsapva a gömbölyűjére -, csitt, mert mindjárt megeszlek, ha el nem hallgatsz! Ham-ham!

A kislány elhallgat. Csak a szívecskéje ver, mint a marokba fogott verébé.

Azonban hogy a lovakhoz érnek, újra kiszakad belőle a sikoltás:

- Apuska! Apa!

Mert a kétségbeesés azt gondolja, hogy elhallatszik a kiáltása minden messzeségre.

A Gergő gyerek is bög. Az öklét a szemén forgatva sírja:

- Hazamegyek, haza akarok menni!

- Hallgass, rongyos fattyú - rivall rá a török -, mindjárt kétfelé hasítlak!

És fenyegetően rázza az öklét Gergőre.

A két gyerek elhallgat. A leányka szinte ájult rémületében. Gergő csendesen piszogva ül a pej hátán.

És mennek.

Kiérnek az erdőből. A Gergő gyerek látja, hogy a Mecsek útján fölfelé szekerező török nép tarkállik. Lovas akindzsik, gyalog aszabok, tarka öltözetű szabadkatonák. Virgonc kis lovakon ülve szálingóznak hazafelé.

Az a csoport, amelyik előttük megy, valami tíz megrakott kocsit és szekeret kísér. A szekereken fehér ágynemű, szekrények, ágyfák, hordók, vadbőrök, gabonás

zsákok rendetlen összevisszaságban. A szekerek mellett megláncolt lábú, hátrakötött kezű, bús rabok ballagnak.

A mi janicsárunknak három szekere és hét rabja van. Öten vannak még kék nadragos, piros csizmás, fehér süveges janicsárok, három pedig prêmes sapkájú, nagy dárdájú aszab. A félszeműnek porral lepett, fehér strucc toll leng a süvege elejétől hátrahajoltan, csaknem a háta közepéig.

Míg bent időzött az erdőben, a három szekér félreállott oldalt az út szélén, és helyet engedett a többi hazavonulónak.

A janicsárok nevetve fogadják a két gyereket meg a szürkét.

Mit locsognak törökül, azt Gergő nem érti. Róluk beszélnek meg a lóról, az látszik rajtuk. Mikor órá néznek meg Vicuskára, nevetnek. Mikor a lóra néznek, úgy intgetnek, mint mikor valaki legyet kerget.

A török feldobja a két gyereket a kocsira, az ágynemű tetejére. Egy pufók hajadon ül ott, megláncolt lábú rableány, arra bizza őket. Azután egy szennyos zsákot old meg az egyik sapkás török, és mindenféle ruhát húz ki belőle. De az mind gyermekruha. Van közte kis szoknya, kis szűr, pitykés mellény, sapka, kalap, kis csizmák. A török előválaszt két kis inget meg egy kis szűrt, és feldobja a szekérre.

- Öltöztess fel őket - mondja a félszemű a leánynak.

A leány körülbelül tizenhét éves. Parasztleány. Ahogy öltözteti a gyerekeket, megöleli és megcsókolja őket.

- Hogy hívnak, angyalok?

- Vicuska.

- Hát téged, lelkecském?

- Gergő.

- Ne sírjatok, kedves. Velem lesztek.

- De én haza akarok menni - sírja Gergely.

- Én is - sírja a leányka.

A rableány magához öleli őket mind a két kezével.

- Majd hazavezet a jó Isten, csak ne sírjatok.

2

A falubeli kutyák mérges csaholással ugrálnak körül egy fehér szakállú és nagy hajú zarándokot. Le is húznák róla a csuhát bizonyára, ha nagy, keresztes végű botjával vitézül nem hadonászna maga körül.

Eleinte az út közepén ment, de hogy a nagy, bozontos kutyák mindegyre szaporodtak, óvatosan nekihátrált egy L alakban megszőgellő sövénynek, és a hátát abban megvetve várta, hogy valaki előjön, és megszabadítja az ostromtól.

Azonban akik elő is jöttek a nagy ugatásra, azoknak a szeme a faluba vágató öt magyar vitézre fordul. Egy piros köpenyeges, szőke dalia lovagol elől. Darutoll a süvegén. Előtte a nyergen keresztbe fektetett puská. Könnyű, meggyes zekéje alól páncéling csillog. Mögötte négy másik vitéz. Hogy beérkeznek a faluba, jobbra-baira forgatják a fejüket, mintha valami csoda volna annak a falunak minden háza.

A Cecey kapuja előtt egy dárdás parasztember ült. Kövön ült, és szunyókált. A robogásra fölhorkant az álmából. Sietve kitérte a kapu másik szárnyát is, és a lovagok beugrártak a hídon át az udvarra.

Cecey ott gubbaszkodott a szerű árnyékán, mint valami vén sas. Néhány jobbra-nyírt ott birkát. A kezükben olló, az oldalukon kard. Ilyen világ volt akkor Magyarországon!

Cecey meglátta a vitézeket. Fölkelt, és eléjük baktatott. Furcsa járása volt az öregúrnak: az egyik lába nem hajlott térdben, a másik nem hajlott bokában. De hogy is hajlott volna, mikor fából volt mind a kettő. És a jobb keze is hiányzott: a vászonzeke uja csak lötyögött a csuklóján.

A darutollas vitéz leugrott a lóról, és a lova kantárát az egyik közvitéznek dobta. Ceceyhez sietett.

- Dobó István vagyok - mondotta a süvegét levéve, bokáját összeütve.

Hosszú, csontos legény, de csupa erő minden mozdulata. S a szeme hegyesen néző, erős szürke szem.

Cecey hátradugta a kezét.

- Kinek a hadában szolgálász?

- Most a Török Bálintéban.

- Eszerint Ferdinánd hive vagy. Isten hozott, ecsém.

S kezét nyújtott neki. Egy pillantással végignézte a paripáját, másik pillantással a kardját.

- Hát mi szél hordoz erre?

- Mink bizony, bátyám, Palotáról jövünk.

- A Móre várából?

- Nem a Móre vára az már.

- Hát?

- Most éppen senkié. Meg várnak se vár az már, hanem köhalom.

Az öreg falábú elbámult.

- Lerontottátok?

- Földig.

- Hála Istennek. No, gyere be a hűvösre, öcsém, ide a tornác alá. Nézd csak, anyuk, vendégünk érkezett.

- Lerontottátok! - kiáltott újból elbámulva.

A kis, kövér úriasszony ott forgott már a tornácon: asztalt igazított az árnyékre egy cseléddel. A másik cseléd meg nyitotta már a pinceajtót.

- Hogy is hívnak, öcsém, Bodó vagy Dobó?

- Dobó István.

- Dobó Pista - szólt Cecey, bemutatva az ifjút a feleségének.

Aztán intézkedett, hogy a katonák is bort és ennivalót kapjanak, s egyben a papért is futtatott.

- Mielőtt leülnénk, bátyám - mondotta Dobó -, meg kell kérdeznem, hogy nincs-e itt Mór. Mert én őt keresem.

- Nem láttam a gézengúz haramiáját. De ne is lássam, csak az akasztófán.

Dobó a fejét csóválta.

- Akkor rossz nyomon járunk.

Aztán vizet kért.

- Hát várj, mindjárt hozzák a bort - mondotta Cecey.

- Vízet iszok, ha szomjazok - felelte Dobó.

S fölfogta a nagy csöcsös korsót, és a szájához emelte.

- Megengedi, bátyám, hogy estig itt pihenjek? - kérdezte a víz után szakadó, jóízű sóhajtással.

- De el sem eresztelek egynéhány napig! Hova gondolsz!

- Köszönöm. Nincs most farsang. Este továbbmegyünk. Hanem a vasingemet szeretném letenni. Kutyá meglep ez ilyen időben, ha csupa lyukból varrták is.

Míg Dobó a szobában vetkeződött, beérkezett a kapun a zarándok is.

- Te a baráttól jössz! - szólalt rá Cecey, a fejét fölemelve.

- Attól - felelte bámulva a zarándok. - Honnan tetszik tudni?

- Nem boszorkányságból, elhiheted. A szakállad borzsisírtól fehér, azt az első szempillantással megösmertem.

- Igaz - felelte az ember.

- Ebből látom, hogy messziről jössz hozzám.

- Az is igaz.

- Nekem pedig messze földről nemigen izenget más, csak a sajóládi gvardián,¹ aki atyámfia.

- Dejszen nem gvardián az már régen, hanem a király barátja.

- Azt is tudom, üsse meg a mennykő a gazdájával együtt. Hogy hívnak?

- Varsányi Imrének.

- Hány esztendő vagy?

- Harminc.

- No, hát lássuk: mi hírt hoztál?

A zarándok leült a földre, és a csuhája bélését bontogatta.

- Istentelen melegség van erre - dűnnyögött jókedvűen. - Oszt annyi a török, mint a légy.

- A barátnak köszönhetjük, meg a királyodnak. No, hova a pokolba varrtad úgy azt a levelet?

Varsányi elővonta végre a kis, vörös pecsétetes levelet, és átadta.

- Adjatok enni-innivalót ennek az embernek, meg szállást is - szólt Cecey a feleségének.

És feltörte a pecsétet. Kibontotta a levelet.

- Az - szólt a levélbe belehunyorítva -, a barát írása. Tiszta, mint a nyomtatás, de igen apró. Én ugyan el nem olvasom.

A zarándok beljebb ült a diófának az árnyékában.

- Bizonyosan jól írt pedig - mondotta. - Mert nem noszított, hogy siessék. Mikor nagy pöcsétes levelet küld, mindig sietnem kell. Ez csak olyan kis pöcsétes; nem ország dolga.

S hogy ily bölcsen megkülönböztette a leveleket, elégedett arccal húzott egyet az eléje tett boros fazékból.

Az asszony is a kezébe vette a levelet. Nézte alul, felül, s nézte a széttöredezett pecsétet. A zarándokhoz fordult:

- Egészséges a Gyuri bácsi?

A zarándok sajtot evett. Nagyot nyelt.

- Nem beteg az soha.

Egy bikafejű, vállas és erős, vén pap fordult be a kapun. A jövevény felállott, és kezét akart neki csókolni.

- Pápista vagy, vagy újhítű? - kérdezte a pap.

És melközepig érő fehér szakállát simogatta, hogy a zarándok kezét ne csókolhasson.

- Pápista vagyok - felelte a zarándok.

A pap akkor elfogadta a kézcsókot.

Bementek a szobába. Ott a pap az ablakhoz állott, és magyarul olvasta a deák levelet:

- Kedves sógorom...

Különös, tompa hangja volt a papnak. A mássalhangzókat csak sejteni lehetett a beszédében. De azért akik megszokták, értették a beszédét.

Folytatta:

¹ Nagyobb ferences vagy kapucinus rendház főnöke. (latin)